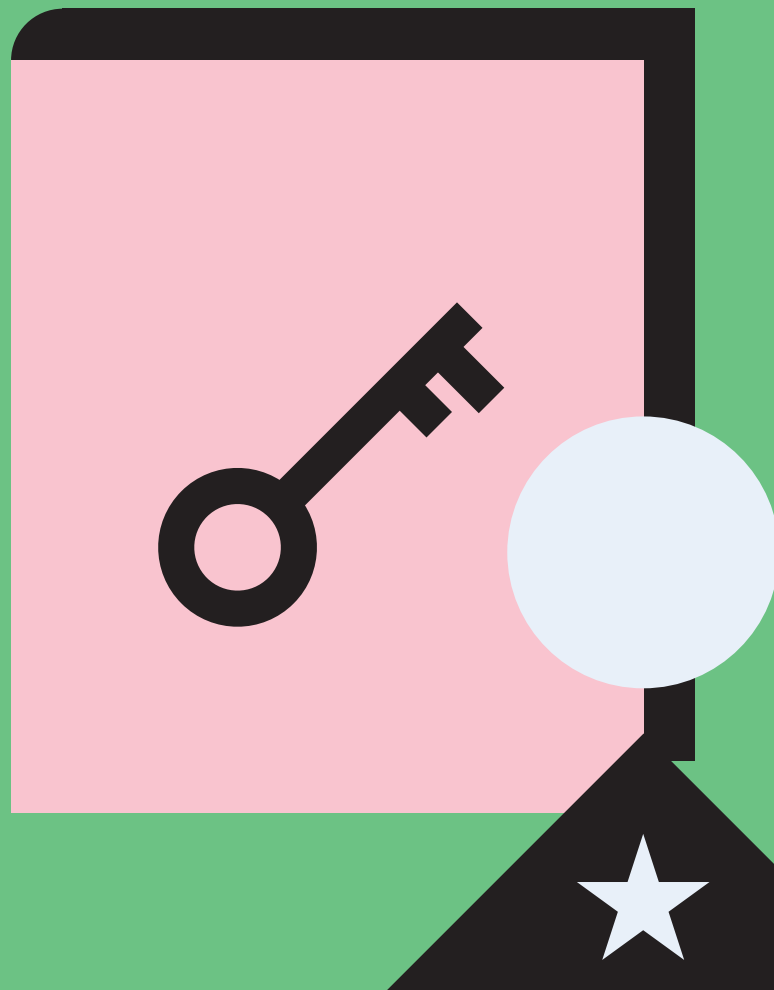

EducationLab
What works in education

Praktijkaart

BoekStart Coach

Marijke Bos
Stichting Lezen

Martin Bootsma
Enigma onderwijs

Suzanne de Leeuw
Universiteit Maastricht

BoekStart is een landelijk leesbevorderingsprogramma gericht op kinderen van 0-4 jaar, hun ouders en de kinderopvang/voorschool. BoekStart is vanaf 2009 ontwikkeld door Stichting Lezen en de bibliotheeksector. Het bestaat uit drie aanpakken die in samenhang worden uitgevoerd; BoekStart voor baby's, de BoekStartcoach en BoekStart in de kinderopvang. De Bibliotheek heeft een coördinerende en uitvoerende rol. BoekStart is in tien jaar tijd goed verankerd in de Nederlandse samenleving. BoekStart heeft ervoor gezorgd dat veel ouders hun kinderen op veel jongere leeftijd dan voorheen zijn gaan voorlezen en dat er meer aan leesbevordering wordt gedaan op de kinderopvang. BoekStart is wetenschappelijk onderzocht en wordt jaarlijks gemonitord. Uit het wetenschappelijk onderzoek naar BoekStart voor baby's is gebleken dat laagtaalvaardige ouders moeilijk bereikt worden. Hieruit is de BoekStartcoach ontstaan. Deze werkwijze is positief geëvalueerd. Wel is er behoefte aan verder onderzoek.

Wat is het doel van de interventie?

Laagtaalvaardige ouders vanaf de babyleeftijd stimuleren om voor te lezen, verhaaltjes te vertellen en te praten met het kind. Daarnaast heeft BoekStartcoach tot doel het stimuleren van het bezoeken van de Bibliotheek met als uiteindelijke doel het stimuleren van de taal- en leesontwikkeling van kinderen om zodoende de cyclus van laaggeletterdheid in taalarme gezinnen te doorbreken.

Voor welke groepen kinderen?

Kinderen tussen de 0 en 4 jaar en hun ouders. Alle baby's komen in aanmerking voor het BoekStartkoffertje met twee boekjes en het gratis bibliotheekabonnement. Voor kinderen uit laagtaalvaardige gezinnen is de drempel naar de Bibliotheek vaak te hoog. Vooral ouders die zelf moeite hebben met taal bereiken we onvoldoende met het BoekStartkoffertje en zien we te weinig terug in de Bibliotheek. Bijna alle ouders gaan wel naar het consultatiebureau. Dit is bij uitstek de plek om ouders voor te lichten over taal en voorlezen. Ouders zijn ontvankelijk voor advies op het consultatiebureau. De BoekStartcoach is een schakel tussen het consultatiebureau en de Bibliotheek. De BoekStartcoach is frequent aanwezig op het consultatiebureau en spreekt hier ouders aan. Vooral taalzwakke ouders worden benaderd door de BoekStartcoach.

Op het consultatiebureau krijgen kinderen een VVE-indicatie als blijkt dat ze een mogelijk risico lopen op een taalachterstand. De BoekStartcoach kan deze ouders al advies geven voordat het kind geplaatst wordt op de voorschool.

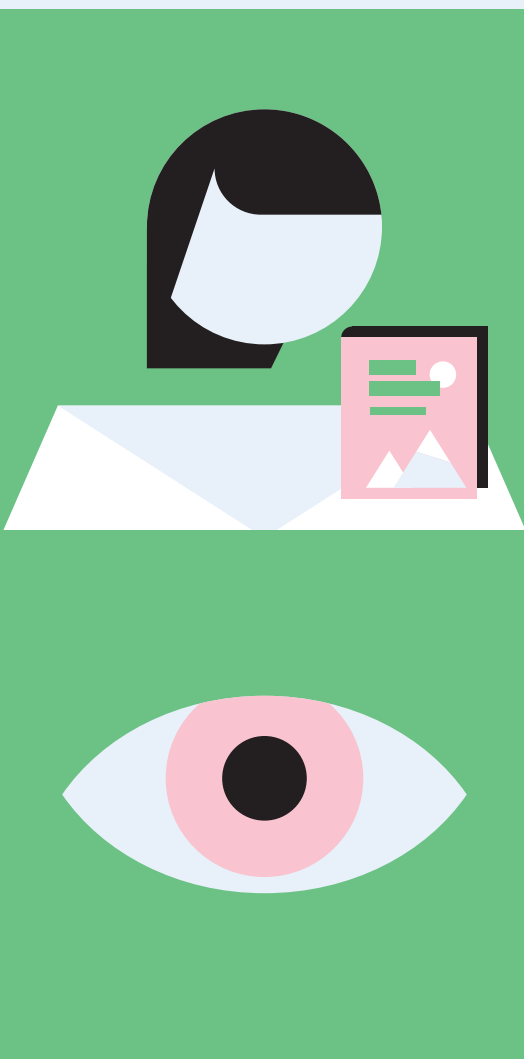
Wat moet er gedaan worden?

De BoekStartcoach (een speciaal opgeleide bibliotheekmedewerker) adviseert ouders over praten, voorlezen en de leesopvoeding. Een advies over voorlezen aan laagopgeleide en laaggeletterde ouders heeft succes als het binnen een medische setting wordt gegeven waar ook andere adviezen op het gebied van opvoeding en opgroeien plaatsvinden. Voor een uitgebreide voorlichting door de jeugdarts of verpleegkundige is vaak de tijd beperkt. De BoekStartcoach is een aanvulling op het team van de jeugdgezondheidszorg. De BoekStartcoach maakt de verbinding tussen het consultatiebureau, de Bibliotheek, gemeente en de kinderopvang. De BoekStartcoaches zijn ook werkzaam in de lokale bibliotheekvestigingen, bijvoorbeeld tijdens vragenuurtjes, voorleesuurttjes of andere ouder-kindactiviteiten. Zo wordt de BoekStartcoach een vertrouwd gezicht en kan een band worden opgebouwd met ouder en kind. De BoekStartcoach pikt signalen van laaggeletterdheid op, bespreekt ze op een passend moment en is een schakel naar het Taalhuis. In samenwerking met de artsen en verpleegkundigen van de jeugdgezondheidszorg worden laagtaalvaardige ouders benaderd.

Wat heb je hiervoor nodig?

Cijfers en gegevens verzamelen

Inzicht in de lokale situatie en de doelgroep. Hoeveel baby's worden er jaarlijks geboren, wat is er verder bekend over het aantal laaggeletterden in de gemeente en hoeveel kinderen krijgen een VVE-indicatie? In welke wijken of gebieden is extra ondersteuning nodig. Het aantal consultatiebureaus, voorscholen en kinderopvangorganisaties geeft een beeld van waar de interventie het beste (als eerste) ingezet kan worden.

Samenwerking

De uitvoering van de BoekStartcoach vraagt om een goede samenwerking met de jeugdgezondheidszorg (JGZ). Een samenwerkingsovereenkomst ligt ten grondslag aan de afspraken die gemaakt worden met de JGZ en de gemeente. Met het team van het consultatiebureau worden praktische afspraken gemaakt over de uitvoering. Het is handig als er één contactpersoon is voor de BoekStartcoach. De contactpersoon is verantwoordelijk voor de informatievoorziening tussen BoekStartcoach en het consultatiebureau.

Met de gemeente wordt afgesproken in welke overleggen/ netwerken (VVE, gezinsaanpak, onderwijskansen etc) de voortgang van de BoekStartcoach plaatsvindt.

Expertise

De bibliotheekmedewerker volgt [de opleiding tot BoekStartcoach](#). Voor de werkwijze van de BoekStartcoach is een [handleiding](#) beschikbaar.

Werkplek inrichten op het consultatiebureau

Er worden afspraken gemaakt over de werkplek van de BoekStartcoach op het consultatiebureau, bij voorkeur een eigen plek in de wachtruimte. De plek moet aantrekkelijk zijn voor ouders. Hoe klein de plek ook is. Het moet opvallen en de nieuwsgierigheid van ouders wekken. De BoekStartcoach neemt een collectie mee naar het consultatiebureau om ouders voorbeelden te geven en het voorlezen voor te doen. Er blijven altijd wat boekjes op het consultatiebureau beschikbaar voor als de BoekStartcoach er niet is. Voor de collectie is het goed om te kijken naar de ouders die komen op het consultatiebureau. Zijn het veel gezinnen waar thuis een andere taal wordt gesproken dan neemt de BoekStartcoach ook anderstalige boeken en informatiemateriaal mee. Ook wordt bij de boeken gelet op diversiteit en inclusie.

Monitor

De Bibliotheek en de JGZ vullen de BoekStartcoach monitor in. Met de Monitor BoekStartcoach krijg je zicht op de lokale invulling van de BoekStartcoach en kan een vergelijking met landelijk gemiddelden gemaakt worden.

Wie voert het uit?

De BoekStartcoach is wekelijks op het consultatiebureau om met ouders te spreken over taalstimulering en voorlezen. De artsen en verpleegkundigen verwijzen laagtaalvaardige gezinnen naar de BoekStartcoach.

Hoe de BoekStartcoach de ouder benadert is afhankelijk van de situatie. Wordt de ouder bijvoorbeeld doorverwezen door de arts of heeft de ouder zelf een vraag. Vaak wordt het contact gelegd via het kind. Het kind ziet de boekjes liggen en is nieuwsgierig. Het ijs is dan snel gebroken.

Hoe lang duurt de interventie?

Doorlopend programma gericht op gezinnen in de leeftijd van 0-4 jaar. Kinderen komen de eerste twee jaar frequenter op het consultatiebureau. Deze gezinnen zien de BoekStartcoach vaker.

Waar moet je op letten?

De open houding van de BoekStartcoach is essentieel. Je moet goed luisteren om te horen waar de ouder voor openstaat en waar de behoefte ligt. Soms gaat dat niet direct over voorlezen maar over contact maken met het kind en het stimuleren van praten met het kind.

De ontvangst van ouders in de Bibliotheek moet net zo 'warm' zijn als de gesprekken op het consultatiebureau. Bibliotheekmedewerkers werkzaam in de vestiging moeten goed meegenomen worden in de uitvoering en bekend zijn met het werk van de BoekStartcoach.

Vroegtijdig moet al nagedacht worden over de borging van de BoekStartcoach. De implementatie van een nieuwe activiteit kan vaak met een subsidie starten maar het is van belang om daarna op zoek te gaan naar meerjarige financiering om de BoekStartcoach langdurig te borgen en uitbreiding mogelijk te maken. Het rekenmodel geeft een scherp beeld van de kosten voor de Bibliotheek, gemeente en JGZ-organisatie.

Welke uitkomsten kunnen we verwachten?

Ouders vinden het prettig om aangesproken te worden door de BoekStartcoach. De collectie babyboekjes werkt als een magneet op de kinderen. Ook dat zien de ouders. Naast waardering zien JGZ-medewerkers de coach als een verrijking van hun reguliere werkzaamheden en wordt er veel kennis gedeeld. Het aantal kinderen dat naar de Bibliotheek komt, groeit door de coach; er worden meer BoekStartkoffertjes opgehaald. Dat blijkt uit de positieve evaluatieresultaten van deze aanpak ([Sikkema, 2019](#)).

Baby's die worden voorgelezen, lopen op een leeftijd van 15 maanden voor in hun taalontwikkeling, en breiden deze voorsprong vervolgens verder uit ([Van den Berg & Bus, 2015](#)). Baby's die meer dan 10 minuten per dag worden voorgelezen, hebben een 2,5 keer zo grote kans om met een voldoende woordenschat aan school te beginnen ([Farrant & Zubrick, 2013](#)).

Van de peuters en kleuters die geregeld zijn voorgelezen heeft bijna 70 procent voldoende woordenschat om een goede start te kunnen maken op school. Van kinderen die niet zijn voorgelezen heeft slechts 30 procent voldoende woordenschat ([Mol, 2010](#)).

Het is vooral het rijke, veelzijdige en complexe taalgebruik in boeken dat bijdraagt aan de effecten van voorlezen (Duursma, 2008; [Rodriguez et al., 2009](#)). Als ouders vanaf de geboorte dagelijks één boekje voorlezen, komen kinderen in de eerste vijf levensjaren naar schatting met bijna 300.000 extra woorden in aanraking. Als ouders vijf boekjes per dag voorlezen, zijn dit er bijna anderhalf miljoen ([Logan et al., 2019](#)). In prentenboeken komen 1,7 keer zoveel verschillende woorden voor als in de gesprekken die ouders met hun kinderen voeren ([Montag, Jones & Smith, 2015](#)). De kans dat een kind een nieuw, 'zeldzaam', woord leert tijdens het voorlezen is drie keer zo groot als tijdens een gesprek tussen ouder en kind ([Massaro, 2017](#)).

Wat zijn de kosten?

De Bibliotheek beschikt over een exploitatiemodel, dat gebaseerd is op een set kostennormen. Dit model wordt gehanteerd om tot heldere dienstverlenings- en financiële afspraken te komen. De basiskosten zijn vooral personeelskosten van de bibliotheek-medewerker die wekelijks 4 uur op het consultatiebureau werkt.

Figuur 1. Voorbeeldbegroting van 1 BoekStartcoach op 1 consultatiebureau voor het eerste en tweede jaar.

Posten	Opstartfase	Structurele kosten
Collectie	250	62,50
Meubilair en aanpassing ruimte	250	25
Formatie bibliotheek	6.515	4.886
Scholing bibliotheekpersoneel	133	705
Formatie consultatiebureau	3200	3.200
Scholing medewerkers consultatiebureau	260	260
Overige kosten	2.002	1605
Totale Kosten	12.610	10.108

Bronnen

Berg, H. van den & Bus, A.G. (2015). BoekStart maakt baby's slimmer. Stichting Lezen Reeks, deel 24. Delft: Eburon.

Dominic W. Massaro. (2017). Reading Aloud to Children: Benefits and Implications for Acquiring Literacy Before Schooling Begins. *The American Journal of Psychology*, 130(1), 63–72. <https://doi.org/10.5406/amerjpsyc.130.1.0063>

Duursma E, Augustyn M, Zuckerman B (2008) Reading aloud to children: the evidence. *Archives of Disease in Childhood* 2008

Farrant, B. M. and Zubrick, S. R. (2013) 'Parent–child book reading across early childhood and child vocabulary in the early school years: Findings from the Longitudinal Study of Australian Children', *First Language*, 33(3), pp. 280–293.

Massaro, D. W. (2017). Reading aloud to children: Benefits and implications for acquiring literacy before schooling begins. *American Journal of Psychology*, 130(1), 63-72.

Mol, S.E. (2010). To read or not to read. Leiden: Department of Education and Child Studies, Faculty of Social and Behavioural Sciences, Leiden University. Dissertation.

Montag, J. L., Jones, M. N., & Smith, L. B. (2015). The words children hear: Picture books and the statistics for language learning. *Psychological science*, 26(9), 1489-1496.

Rodriguez, E. T., Tamis-LeMonda, C. S., Spellmann, M. E., Pan, B. A., Raikes, H., Lugo-Gil, J., & Luze, G. (2009). The formative role of home literacy experiences across the first three years of life in children from low-income families. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 30(6), 677-694.

Sikkema (2019) Eerste evaluatie van de inzet van 'BoekStartcoaches' Beschikbaar via:
https://www.lezen.nl/sites/default/files/Qrius_Evaluatie%20BoekStartcoach%20v5.pdf

Kijk voor meer informatie op onze website:

www.education-lab.nl